

Nr. 2, mars 2015

Forfatter: Marte Rostvåg Ulltveit-Moe,
tidligere medlem av Bioteknologirådet

Kategori:

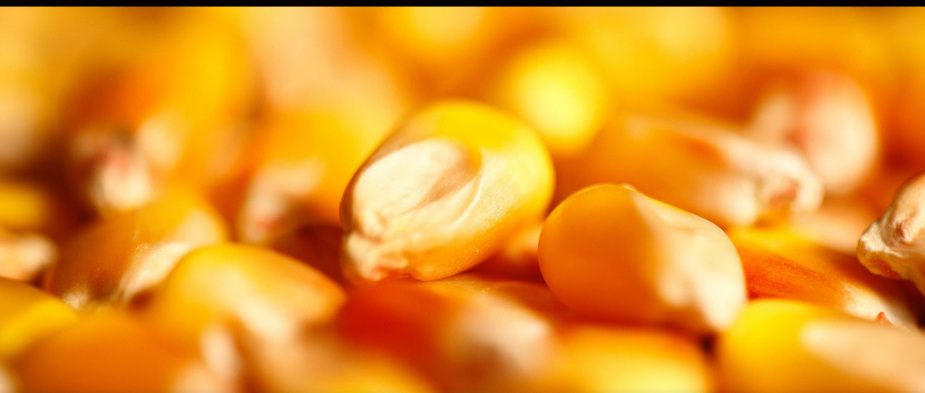
Landbruk og fiskeri

Stikkord:

Genmodifisert mat

GMO

Mais

Regjeringens behandling av genmodifisert mais, som er godkjent i EU, har skapt uklarhet om hva som er norsk GMO-praksis. (Foto: Ian Hayhurst.)

Import av genmodifisert mat

Siden EØS-avtalen ble innført har alle selskaper som søker om tillatelse til å omsette en type genmodifisert plante i EU-området, også søkt myndighetene i EØS-landene om samme tillatelse. En GMO som er tillatt å importere kommer ikke automatisk inn i norske butikker.

www.neitileu.no

Genteknologi er en ny teknologi med store muligheter og potensielt stor risiko. Derfor reguleres framstilling og bruk av genmodifiserte organismer i Norge av en egen lov, *genteknologiloven*. I EU reguleres genmodifiserte organismer blant annet av direktiv 2001/18/EF, *utsetningsdirektivet*.

Det er laget svært mange ulike typer genmodifiserte planter og dyr i verden, også i

norske forskningsinstitusjoner. Det meste av denne forskningen er grunnforskning, hvor de genmodifiserte organismene aldri slippes ut av laboratoriet.

På verdensmarkedet er det få typer genmodifiserte planter som er godkjent for salg. Genmodifisert mat og fôr som dyrkes i stor skala er i all hovedsak ulike varianter av mais, oljeraps, soya og bomull.

Den norske genteknologiloven inneholder ikke

Hva er genteknologi?

- **Genene** inneholder informasjon om hvordan celler bygges og vedlikeholdes i alle levende organismer. Alle genene til sammen utgjør arvestoffet vårt, det som gjør at en torsk er en torsk og et grantre er et grantre. Samtidig er alle organismer er produkt av både arv og miljø.
- **Genteknologi** er teknikker for å studere, endre og flytte på gener fra mennesker, dyr, planter eller mikroorganismer. Ved hjelp av genteknologi er det mulig å flytte arvestoff for eksempel fra en tomat til en annen tomat. Det er også mulig å krysse artsgrensene og flytte gener fra et menneske til en bakterie eller fra et dyr til en plante.
- **Genmodifisert organisme (GMO)** er en plante, et dyr eller en mikroorganisme som har fått arvestoffet sitt endret ved hjelp av genteknologi. I teorien kan forskere nå lage alt tenkelig av nye organismer, for eksempel matplanter som tåler tørke, griser med menneskehjerte eller bananer med vaksine mot

kolera. Mange slike fantastiske ideer har vist seg vanskelig å få til i praksis.

- **Antibiotikaresistensgener** blir ofte brukt som et verktøy i genmodifiseringsprosessen. Det er lav sannsynlighet for at antibiotikaresistensgenene kan spre seg fra mat/fôr til sykdomsbakterier i mage og tarm hos dyr og mennesker, men denne risikoen ønsker ikke norske myndigheter å ta. Det norske forbudet mot genmodifisert mat som inneholder antibiotikaresistensgener er hjemlet i Forskrift om forbud mot visse genmodifiserte næringsmidler og næringsmiddelingsredienser, samt i fôrvareforskriften.

- **Naturen inneholder stor variasjon.** De steinfrie druene, langtidsholdbare tomater eller lilla blomkål som kan kjøpes i norske butikker er ikke genmodifisert. Disse sortene er framkommet ved tradisjonell avl og foredling.

noe generelt forbud mot utsetting av genmodifiserte planter og dyr, men den stiller strenge krav. Dersom en genmodifisert organisme (GMO) skal kunne tillates utenfor laboratorium i Norge, må det ikke være fare for miljø- og helsemessige skadevirkninger. I tillegg må GMOen være av vesentlig samfunnsmessig nytteverdi og bidra til en bærekraftig utvikling (Genteknologiloven § 10, annet ledd).

Norske forbud

Siden EØS-avtalen ble innført og Norge ble en del av

EUs indre marked, har alle selskaper som søker om tillatelse til å omsette en type genmodifisert plante i EU-området også søkt myndighetene i EØS-landene om samme tillatelse.

Regjeringen Jagland la i 1997 ned forbud mot omsetning av to typer genmodifiserte vaksiner, samt tre GMOer med gener som koder for antibiotikaresistens (en mais, en sikori og en oljeraps).

Regjeringen Stoltenberg 1 la i 2000 ned forbud mot omsetning av en genmodifisert bakterie (melketest), samt to ulike typer genmodifisert oljeraps.

Den rødgrønne regjeringen la i 2012 ned forbud mot omsetning av genmodifisert oljeraps type GT 73.¹

Ifølge Miljødirektoratet er 9 genmodifiserte organismer aktivt godkjent for omsetning av norske myndigheter: En type genmodifisert tobakk, og åtte varianter av prydblanten nellik.² Ingen av disse er så vidt Nei til EU og Naturvernforbundet kjenner til importert til Norge.

Genteknologiloven

I tillegg til søknadene som er avslått og søknadene som er innvilget, finnes det et titalls søknader om omsetning av GMO i Norge som ikke har blitt avgjort. Disse søknadene har tatt svært lang tid å behandle. Dette er ikke unikt for Norge, også EU-prosessene tar lang tid. En søknad om å markedsføre tre typer genmodifisert potet i EU og EØS-landene ble i mai 2013 trukket tilbake av selskapet BASF.³

Genteknologilovens § 10, 6. ledd lyder som følger:

«Det kreves ikke godkjenning for omsetning av et produkt som er godkjent for omsetning i et annet EØS-land etter reglene fastsatt i EØS-avtalen vedlegg XX punkt 25d (rådsdirektiv 2001/18/EF). Myndighetene etter loven her kan likevel forby eller begrense omsetningen dersom den etter deres syn medfører risiko for helse eller miljø, eller omsetningen for øvrig er i strid med denne lovs formål.»

Tidligere norske regjeringer har tolket dette slik at den norske sluttbehandlingen skulle starte etter at en GMO eventuelt var blitt godkjent for omsetning i EU. Dermed er det ikke lov å selge en GMO i Norge før den faktisk har blitt tillatt. Denne praksisen er utdypet i en felles kronikk av de tre tidligere ministrene Knut Storberget, Trygve Slagsvold Vedum og Bård Vegar Solhjell i

Aftenposten 10. november 2014.

Oljeraps og mais

Direktoratet for Naturforvaltning ferdigbehandlet i juni 2008 tre søknader om omsetning av genmodifiserte planter, og oversendte sakene med sin anbefaling til Miljøverndepartementet. DN anbefalte regjeringen å forby den genmodifiserte oljerapsen GT73, på grunn av faren for at frø fra denne planten kan spire i Norge og spre genene sine til matplanter og ville slektninger i norsk natur. GT73 ble forbudt i 2012.

DN anbefalte samtidig regjeringen å godkjenne import, men ikke dyrking i Norge av to genmodifiserte maistyper:

- Maisen NK 603 fra Monsanto er resistent mot ugrasmiddelet glyfosat (Roundup), som brukes mye i norsk landbruk.
- Maisen T25 fra selskapet Bayer Crop Science er resistent mot ugrasmiddelet glufosinat-ammonium, som tidligere ble solgt i Norge under navn som Finale og Basta. Dette middelet er nå forbudt å selge i Norge av helse- og miljøhensyn.

Den rødgrønne regjeringen konkluderte aldri angående T25 og NK 603. Det vakte oppsikt da klima- og miljøminister Tine Sundtoft (H) sa til Bergens Tidende (29.10.14) at de to typene genmodifisert mais er tillatt å selge i Norge fordi de lenge har vært tillatt å selge i EU.

Ministerens utsagn ble presisert i en pressemelding fra Klima- og miljødepartementet 26. november 2014.⁴ Departementet understreker at Norge har mulighet til å legge ned forbud mot konkrete GMOer etter at de er godkjent i EU "innen rimelig tid". Maislinjen T25 viste seg å være godkjent i EU etter forordning 1829/200 som ikke er innlemmet i EØS-avtalen. Derfor er T25 ikke godkjent for salg i Norge likevel.

GMO i salg

Maisen NK 603 og 8 andre GMOer som er godkjent etter EUs utsetningsdirektiv er etter departementets syn lovlige å selge i Norge. Departementet har bedt Miljødirektoratet om å gi faglig tilråding for disse 9 GMOene, slik at regjeringen kan vurdere et eventuelt forbud.

SV og Senterpartiet har levert inn et representantsforslag hvor Stortinget ber regjeringen legge ned forbud mot maislinjene T25 og NK603, samt komme tilbake til Stortinget med en redegjørelse for norsk GMO-praksis. Dette forslaget er til behandling i Stortinget.⁵

En GMO som er tillatt å importere kommer ikke automatisk inn i norske butikker, det viser eksempelene med genmodifisert mais og nellik som har vært tillatt å selge i mange år. Norske forbrukere, bønder, dagligvarekjeder og fôrprodusenter er med på å avgjøre om genmodifisert mat skal komme på norske fat.

Noter

1. Oversikt over norske forbud mot 9 konkrete GMOer: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2000-12-15-1268>
2. Oversikt over GMOer som er tillatt å selge i Norge: E-post fra Bjarte Rambjør Heide i Miljødirektoratet 3.11.2014 til Naturvernforbundet.
3. Trakk søknad om genmodifisert potet: <http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/Nyhetsarkiv/2013/5/Trakk-genmodifiserte-poteter/>
4. Rettslig status for 10 genmodifiserte produkter: <https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/Rettslig-status-for-genmodifiserte-produkter/id2342458/>
5. Representantforslag om T25 og NK603: <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=61224>